

העזרה מהסוגיא

בבא בתרא קל. - קלז:

פרשת לך לך ה'תשפ"ד

דף קל - קלא

◆ דיני שינוי ירושת התורה באופן שהאב אמר לשון ירושה:

- לרבנן - אין דבריו קיימים.
- לרבי יוחנן בן ברוקה:
 - הפקעת חלק בכורה - אין דבריו קיימים^א.
 - הפקעת שאר הירושה:
 - בשכיב מרע:
 - באופן שאמר על יורש ראשון (כלומר שראוי לירשו עכשיו כגון בן בין הבנים או בת בין הבנות) - דבריו קיימים.
 - באופן שאמר על יורש שני (כלומר יורש שראוי לירשו אם ימות היורש הראשון כגון בת במקום בנים או אחיו במקום בת):
 - לתירוץ הראשון של הגמ':
 - לת"ק - דבריו קיימים.
 - לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה - אין דבריו קיימים.
 - לתירוץ השני של הגמ' - אין דבריו קיימים.
 - באופן שאמר על יורש שלישי והלאה (כלומר יורש שראוי לירשו אם ימות היורש הראשון והיורש השני כגון אח במקום בן ובת) - אין דבריו קיימים^ב.
 - בבריא:
 - לרשב"ם ולתוס' בתירוץ השני - דינו כדין שכיב מרע.
 - לתוס' בתירוץ הראשון - ספק האם דינו כדין שכיב מרע או דלמא אין דבריו קיימים.

» הערות «

א הגמ' מבארת שהמקור של רבי יוחנן בן ברוקה סובר שאי אפשר להפקיע את חלק הבכורה מהבכור דכתיב 'לא יוכל לבכר'.

ב הגמ' מבארת שהמקור של רבי יוחנן בן ברוקה שהאב יכול לשנות את הירושה דכתיב 'והיה ביום הנחילו את בניו' ודורשים שהתורה נתנה רשות להאב להנחיל לכל מי שירצה, אמנם דין זה נאמר רק באופן שאמר על יורש ראשון, וכן לפי התירוץ הראשון של הגמ' לדעת ת"ק דין זה נאמר גם באופן שאמר על יורש שני אבל בשאר האופנים לא נאמר דין זה.

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

◆ דיני אדם שנתן את כל נכסיו במתנה:

- באופן שהיה שכיב מרע:
 - באופן שנתן לאשתו (בין באופן שיש לאשה בנים ובין באופן שאין לאשה בנים אלא יש לבעל בנים מאשה אחרת או שאין לו בנים כלל):
 - באופן שנתן לאשה נשואה - המתנה לא חלה אלא התכוון לעשות את אשתו אפטרופוס על הנכסים כדי שבניו יכבדו אותה.¹
 - באופן שנתן לאשה ארוסה או גרושה - המתנה חלה משום שהבעל לא רוצה שיכבדו אותה.
 - באופן שנתן לבנו:
 - באופן שיש בנים אחרים - המתנה לא חלה אלא התכוון לעשות את בנו אפטרופוס על הנכסים כדי שהאחים יכבדו אותו.²
 - באופן שאין בנים אחרים אלא אשתו - המתנה חלה משום שהאשה לא צריכה לכבד את הבן.
 - באופן שנתן לבת במקום שיש בנים:
 - לרבינא - המתנה לא חלה אלא התכוון לעשות את הבת אפטרופוס על הנכסים.
 - לרב עזירא - המתנה חלה.³
 - באופן שנתן לאדם זר במקום שיש בנים - המתנה חלה.
- באופן שהיה בריא - הגמ' מסתפקת האם המתנה חלה או דלמא הדין כמו באופן שהיה שכיב מרע.⁴

דף קלב

◆ דיני מחילת הכתובה באופן שהבעל נתן לאשתו את כל נכסיו:

- באופן שהבעל התכוון שהאשה תהיה אפטרופוס על הנכסים - הבעל חייב לשלם לאשה את כתובתה.
- באופן שהבעל התכוון שהאשה תקבל את הנכסים במתנה:
 - באופן שלא היה בעל חוב - הבעל לא חייב לשלם לאשה את כתובתה משום שהאשה מוחלת על חיוב הכתובה מחמת המתנה.
 - באופן שהיה בעל חוב שהיה לאחר הכתובה וקדם למתנה וגובה את המתנה מהאשה:
 - לרבי אליעזר - הבעל חייב לשלם לאשה את כתובתה, משום שהאשה לא מחלה על חיוב הכתובה באופן שהבעל חוב יגבה את המתנה ממנה.
 - לחכמים - הבעל לא חייב לשלם לאשה את הכתובה, משום שהאשה מחלה את הכתובה אפילו באופן שהבעל חוב יגבה את המתנה ממנה.

◆ דיני מחילת הכתובה באופן שהבעל חילק את כל נכסיו לבניו:

- באופן שהבעל היה שכיב מרע:
 - דיני שיעבוד הכתובה בנכסים שהבעל קנה לאחר מכן - האשה גובה מהם את כתובתה.⁵

✽ הערות ✽

- ג הרשב"ם מבאר שחכמים אמדו את דעת האדם שאינו מתכוון לתת את כל נכסיו לאשתו ולהניח את בניו ולכן אנו תולים שלא התכוון לתת את הנכסים לאשתו במתנה לגמרי אלא רק לעשותה אפטרופוס על הנכסים כדי שבניה יכבדו אותה או כדי שבני הבעל יכבדו אותה או כדי שאחי הבעל יכבדו אותה.
- ד הרשב"ם מבאר שדין זה נאמר באופן שהבעל נתן מתנה לבנו בלשון מתנה, אבל באופן שנתן מתנה לבנו בלשון ירושה לדעת רבי יוחנן בן ברוקה המתנה חלה לגמרי, משום שרק בלשון מתנה אפשר לבאר שכוונתו לאפטרופוס שנחשב מתנה במקצת אבל בירושה אי אפשר לבאר שכוונתו לאפטרופוס משום שירושה היא לגמרי.
- ה הרשב"ם מבאר שהטעם של רבינא שהמתנה לא חלה כיון שמצינו לענין נכסים מועטים שחוששים לכבוד הבנות יותר מכבוד הבנים ולכן גם באופן זה תולים שהבעל התכוון לעשות את הבת אפטרופוס על הנכסים, אמנם רב עזירא סובר שהדין של נכסים מועטים נאמר רק לענין זה שהאב אינו רוצה שהבנות יתבזו לחזר על הפתחים אבל אינו רוצה שבנים יכבדו את הבנות.
- ו הגמ' מבארת שהצד שהמתנה חלה משום שבחיינו אינו רוצה שיכבדו ולכן תולים שהתכוון למתנה גמורה, והצד שהדין כמו באופן שהיה שכיב מרע משום שרוצה שיכבדו מעכשיו כיון שידועים שלאחר מיתה יהיה אפטרופוס.
- ז הגמ' מבארת שהנידון של מחילת הכתובה נאמר רק באופן שהבעל חילק את כל נכסיו, אבל באופן שהבעל חילק מקצת נכסיו ושייר מקצת מנכסיו פשוט שהאשה לא מחלה על שיעבוד הכתובה כלל משום שאין ראייה משתיקת האשה שהיא מוחלת כיון ששתקה עד שבית דין ישומו את מקצת הנכסים שהבעל שייר.
- ח הגמ' מוסיפה שבאופן שהבעל חילק את כל נכסיו לבניו ולאחר מכן מת אחד מהבנים והאב ירש את נכסיו האשה גובה את כתובתה מהם משום שנחשב כמו שהבעל קנה נכסים לאחר מכן כיון שהאשה מחלה על שיעבוד הכתובה ביחס לבנים ולא ביחס לבעל.

○ דיני שיעבוד הכתובה בנכסים שהבעל חילק:

- באופן שהאשה אמרה שהיא מוחלת על שיעבוד הכתובה:
 - באופן שהבעל חילק את נכסיו בפני האשה ונתן לאשה קצת נכסים - שיעבוד הכתובה פוקע משום שהאשה מחלה בלב שלם.^ט
 - באופן שהבעל חילק את נכסיו שלא בפני האשה או באופן שהבעל לא נתן לאשה קצת נכסים:
 - לת"ק - שיעבוד הכתובה לא פוקע משום שנוקטים שהאשה אמרה שהיא מוחלת רק בשביל לעשות 'נחת רוח לבעלה'.
 - לרבי יוסי - שיעבוד הכתובה פוקע משום שנוקטים שהאשה מחלה בלב שלם.
- באופן שהאשה לא אמרה שהיא מוחלת על שיעבוד הכתובה אלא שתקה:
 - לת"ק - שיעבוד הכתובה לא פוקע משום שנוקטים שהאשה שתקה בשביל לעשות 'נחת רוח לבעלה'.
 - לרבי יוסי:
 - באופן שהבעל לא נתן לאשה מקצת מהנכסים - שיעבוד הכתובה לא פוקע.
 - באופן שהבעל נתן לאשה מקצת מהנכסים:
 - דעת רב ושמואל ורבי יוסי ברבי חנינא:
 - באופן שהאשה נתנה לבעל את הסודר בשביל שיזכה על ידו את נכסיו לבניו - שיעבוד הכתובה פוקע משום שנוקטים שהאשה מחלה.
 - באופן שהאשה לא נתנה לבעל את הסודר בשביל שיזכה על ידו את נכסיו לבניו:
 - באופן שהבעל חילק את נכסיו בפני האשה - לרב שיעבוד הכתובה לא פוקע לשמואל ורבי יוסי ברבי חנינא שיעבוד הכתובה פוקע.
 - באופן שהבעל חילק את נכסיו שלא בפני האשה:
 - באופן שהבעל אמר לאשה 'טלי קרקע זו בכתובתיך' - לרב ושמואל שיעבוד הכתובה לא פוקע לרבי יוסי ברבי חנינא שיעבוד הכתובה פוקע.
 - באופן שהבעל לא אמר לאשה 'טלי קרקע זו בכתובתיך' - שיעבוד הכתובה לא פוקע.
 - דעת רב נחמן:
 - לרשב"ם בפירוש הראשון - סובר ששיעבוד הכתובה פוקע משום שלאשה יש הנאה שהבעל עשה אותה שותף בין הבנים ולכן האשה מוחלת על שיעבוד הכתובה.
 - לרשב"ם בפירוש השני (תשובת רש"י) - סובר כדעת שמואל.
 - באופן שהבעל היה בריא - ספק האם האשה לא מוחלת על שיעבוד הכתובה כלל או דלמא הדין כמו באופן שהבעל היה שכיב מרע.^א

◆ דיני גביית מזון האשה והבנות מנכסים משועבדים:

- מיורשים - גובה.
- מלקוחות - לא גובה.^ב

☞ הערות ☞

- ט הגמ' מבארת שהנידון של מחילת הכתובה באופן שהבעל נתן לאשה קצת נכסים נאמר באופן שהבעל נתן לאשה קרקע או פירות שמחוברים לקרקע או דקל לפירות אבל באופן שהבעל נתן לאשה פירות שאינם מחוברים לקרקע או מטלטלים האשה לא מוחלת על כתובתה.
- י הגמ' מביאה את המחלוקת של רב ושמואל ורבי יוסי ברבי חנינא בהו"א בביאור דעת ת"ק, אמנם הגמ' מסיקה שת"ק סובר ששיעבוד הכתובה לא פוקע באופן שהאשה שתקה, ולאחר מכן הגמ' מביאה שרבי יוסי סובר ששיעבוד הכתובה פוקע באופן שהאשה שתקה ולפי"ז מסתבר שמחלוקת האמוראים נאמרה בדעתו של רבי יוסי (וכן משמע בדברי הרשב"ם בפירוש השני שרב נחמן סובר כשמואל ואין הכרח שהפירוש השני חולק בנידון זה כיון שהפירוש השני חולק רק בביאור דעת רב נחמן).
- יא הגמ' מבארת שהצד שבאופן שהבעל היה בריא האשה לא מוחלת על שיעבוד הכתובה משום שהאשה סומכת על כך שיהיה לבעל נכסים לאחר מכן ולכן האשה לא רואה סיבה לערער אבל באופן שהבעל שכיב מרע והאשה לא סומכת על כך שיהיה לבעל נכסים לאחר מכן יש ראייה משתיקת האשה שהיא מוחלת על שיעבוד הכתובה, והצד שבאופן שהבעל היה בריא הדין באופן שהבעל היה שכיב מרע משום שהאשה לא סומכת על כך שיהיה לבעל נכסים לאחר מכן ולכן יש ראייה משתיקת האשה שהיא מוחלת על שיעבוד הכתובה.
- יב המשנה בגיטין [מח ב] מבארת שרבנן תיקנו שמזון האשה והבנות לא גובים מלקוחות מפני תיקון העולם משום שמזון האשה והבנות הוא דבר שאין לו קיצבה והלקוחות לא יכולים להזהר בכך.

• ממוקבל מתנה:

- מתנה דאורייתא - לא גובה.
- מתנה דרבנן (מתנת שכיב מרע) - גובה.

◆ **דיני האומר 'נכסי לך ואחריו לפלוני':**

- באופן שנתן את הנכסים לראשון במתנה - הנכסים שייכים לראשון עד מותו ולאחר מכן הנכסים שייכים לשני.
- באופן שנתן את הנכסים לראשון בירושה (לפי רבי יוחנן בן ברוקה) - הנכסים שייכים לראשון לעולם^{יג}.

◆ **אדם שנתן את כל נכסיו לאדם אחר ולא השאיר לבניו נכסים:**

- באופן שבניו נוהגים כשורה - אין רוח חכמים נוחה הימנו.
- באופן שבניו לא נוהגים כשורה:
 - לרבי שמעון בן גמליאל - זכור לטוב.
 - לרבנן:
 - לתנא אחד - זכור לטוב.
 - לתנא שני - אין רוח חכמים נוחה הימנו^{יד}.

◆ **דיני אדם שמוכר חפץ להקדש ושם אותו בפחות משווי - אסור לו לקבל מהקדש יותר מהשווי ששם משום ש'אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט'^{טז}.**

דף קלד - קלה

◆ **דיני ירושה באופן שהאב אמר 'זה בני':**

- נכסים שיש בידו עכשיו - נאמן.
- נכסים שיהיו בידו לאחר מכן:
 - נכסים שיהיו בידו לפני בזמן שהוא בריא:
 - לפי הצד ש'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' - נאמן.
 - לפי הצד ש'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' - אינו נאמן.
 - נכסים שיהיו בידו כשהוא גוסס - אינו נאמן^{טז}.

◆ **דיני בעל שאומר גרשתי את אשתי:**

- לרב יוסף:
 - באופן שאומר גרשתי את אשתי עכשיו - נאמן.
 - באופן שאומר גרשתי את אשתי לפני שלשים יום:
 - נאמנות שגירש למפרע - לא נאמן.
 - נאמנות שגירש מכאן ולהבא - נחלקו האמוראים האם נאמן או דלמא אינו נאמן^{טז}.

» הערות «

יג רשב"ם מבאר שבאופן שנתן את הנכסים לראשון בירושה לא מועיל האמירה 'ואחריו לפלוני' משום שנחשב מתנה על מה שכתוב בתורה, ואפילו באופן שהוסיף ואמר שהראשון יקבל את הנכסים בירושה על מנת שאחריו יקבל השני לא מועילים דבריו משום שנחשב מתנה על מה שכתוב בתורה והתנאי בטל והמעשה קיים.

יד הרשב"ם מבאר שהטעם של התנא השני שאפילו באופן שבניו לא נוהגים כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו משום שיתכן שיהיה לבניו זרע טוב.

רשב"ם מבואר שמוותר למקבל המתנה לחזור וליתן את הנכסים לבני הנותן כיון שהמקבל לא פירש להדיא שרצונו שהנכסים לא יהיו לבניו.

תוס' דנים באדם שהדיר הנאה את בניו ונתן את נכסיו במתנה לאדם אחר והמקבל חזר ונתן את הנכסים לבני הנותן האם מותר לבני הנותן להנות מהנכסים, ותוס' מבארים שבאופן שהמתנה היא מתנה גמורה מותר לבני הנותן להנות מהנכסים ובאופן שהמתנה אינה מתנה גמורה אסור לבני הנותן להנות מהנכסים.

טו הגמ' מבארת שהנאמנות של האב לומר זה בני הוא במיגו שהיה נותן לו את נכסיו במתנה, ולכן האב נאמן בנכסים שיש בידו עכשיו משום שבידם לתת במתנה, וכן בנכסים שיהיו בידו לאחר מכן בזמן שהוא בריא לפי הצד שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אבל לפי הצד שאין אדם מקנה דבר שלא לעולם או בנכסים שנפלו כשהוא גוסס ואין לו מיגו אינו נאמן, והרשב"ם מוסיף שבאופן זה האב אינו נאמן מדין 'כיר' משום שדין 'כיר' נאמר רק באופן שהאב מעיד על בן שידוע שהוא בנו שהוא הבכור ולא באופן שמעיד על אדם שלא ידוע שהוא בנו.

טז הגמ' מבארת שהטעם של הצד שהבעל נאמן מכאן ולהבא משום ש'פלגינן דיבוריה' כלומר שלמרות שאינו נאמן כלפי הלמפרע משום שאין לו מיגו (ולכן באופן שהאשה זינתה לפני הזמן שאמר שגירש חייבת חנק) מ"מ נאמן כלפי מכאן ולהבא שיש לו מיגו, והטעם של הצד שהבעל אינו נאמן משום שלא עושים

• לרבי יוחנן - הגמ' מסתפקת האם סובר כרב יוסף או דלמא סובר שאינו נאמן כלל¹.

◆ דיני יבום:

- האם האשה בחזקת זקוקה ליבום:
 - באופן שלא ידוע האם יש לה בנים והאם יש לבעלה אחים - פטורה מיבום.
 - באופן שידוע שאין לה בנים או שידוע שיש לבעלה אחים - חייבת ביבום².
- אשה שהיא בחזקת פטורה מיבום ויצא קול שחייבת ביבום:
 - לרב יוסף - לא חוששים לקול.
 - לאבבי ורבא - חוששים לקול ולכן האשה חייבת ביבום³.
- אשה שהיא בחזקת חייבת ביבום והבעל אומר שהיא פטורה מיבום משום שיש לו בן או שאין לו אח - פטורה מיבום².

◆ דיני ברי ושמא להוציא ממון:

- לאבבי - ברי עדיף.
- לרב יהודה:
 - באופן שהברי טוב והשמא גרוע - ברי עדיף.
 - באופן שהברי גרוע והשמא טוב - לאו ברי עדיף.
- לרב נחמן ורבי יוחנן - לאו ברי עדיף.

◆ דיני ירושה באופן שיש ספק האם יש שני אחים או שלש אחים:

- הקדמה - הגמ' דנה באופן שיש שני אחים (ראובן ושמעון) ויש אדם נוסף (לוי) שיש ספק האם הוא אח או שהוא אדם זר, כיצד מחלקים את הירושה וכדלהלן.
- באופן שראובן ושמעון אומרים שלוי אינו אח - לוי אינו יורש.
- באופן שראובן ושמעון אומרים שאינם יודעים האם לוי הוא אח - לוי אינו יורש.
- באופן שראובן ושמעון אומרים שלוי הוא אח - לוי יורש כמו ראובן ושמעון.
- באופן שראובן אומר שלוי הוא אח ושמעון אומר שלוי אינו אח:
 - בחיי לוי - ראובן מקבל שליש מהירושה, ושמעון מקבל חצי מהירושה, ולוי מקבל שישית מהירושה⁴.

⊕ הערות ⊕

פליגין, והגמ' מוסיפה שהאמוראים נחלקו רק באופן זה שנחשב 'חד גופא' אבל ב'תרי גופא' לכו"ע עושים פליגין וכפי שמבואר בדברי רבא שאדם שאומר 'פלוגי בא על אשתי' הוא ואחר מצטרפים להורגו משום שמעיד על שני אנשים על הפלוגי ועל אשתו ועושים פליגין שנאמן כלפי הפלוגי ולא נאמן כלפי אשתו.

יז הרשב"ם מבאר שהטעם של הצד שהבעל אינו נאמן כלל משום שאם היה מגרש היה לכך קול.

יח רשב"ם מבאר שהטעם שאשה שלא ידוע האם יש לה בנים וכן לא ידוע האם יש לבעלה אחים פטורה מהיבום משום ספק ספקא שיש צד שיש לה בנים ופטורה מיבום וגם אם נאמר שאין לה בנים יתכן שאין לבעלה אחים ופטורה מיבום אבל אשה שידוע שאין לה בנים ויש ספק האם יש לבעלה אחים וכן אשה שידוע שיש לבעלה אחים ולא ידוע האם יש לה בנים חייבת ביבום מספק.

יט הגמ' מביאה שהמקור של רב יוסף שלא חוששים לקול הוא מהדין ששבויה שאמרה נשתי וטהורה ני מותרת גם באופן שיש קול שיש עדים שנטמאה, אמנם אבבי ורבא סוברים שדין זה נאמר רק בשבויה משום שהיא בחזקת טהורה וכן כל אשה משמרת על עצמה וגם אם נטמאה יש בכך איסור קל שאין בו חיוב מיתה, אבל באופן זה שיש קול שחייבת ביבום האשה הייתה בחזקת איסור אשת איש ואיסור אשת איש הוא איסור חמור שיש בו חיוב חנק ומחזיקים מאיסור זה לאיסור יבום.

כ הגמ' מבארת שלמרות שהאשה בחזקת זקוקה ליבום מ"מ הבעל נאמן לומר שיש לו בן או שאין לו אח ולפטור את אשתו מיבום משום שיש לו מיגו שיכל לגרש את האשה ולפטור אותה מיבום.

תוס' מבארים שאין חסרון במיגו של הבעל שהעדיף לטעון שיש לו בנים והאשה מותרת לכהונה ולא לטעון שגירש את האשה והאשה אסורה לכהונה משום שלבעל לא אכפת האם אשתו תהיה מותרת לכהונה או לא, ובדברי הרשב"ם מבואר שבאופן זה מותרת לכהונה כיון שהבעל נאמן בטענתו שיש לו בנים והיא אינה גרושה, אמנם בדברי התוס' מבואר שבאופן זה האשה אסורה לכהונה, כיון שהבעל נאמן במיגו שהיה מגרש ובאופן שהיה מגרש הייתה אסורה לכהונה [ע"פ מהרש"א].

רשב"ם מוסיף שבאופן שהאשה בחזקת שאינה זקוקה ליבום והבעל אומר שיש לו בן הבעל נאמן בכך כיון שאינו מוציא את האשה מחזקתה וגם באופן שלאחר מכן יתברר שיש לבעל האחים פטורה מיבום משום שהעדות של הבעל התקבלה שיש לו בן.

כא הרשב"ם מבאר שבאופן זה שמעון מקבל חצי מהירושה משום ששמעון טוען שלוי אינו אח ולא צריך להתחלק בירושה עם לוי, אמנם ראובן מקבל שליש מהירושה משום שטוען שלוי הוא אח וצריך להתחלק בירושה עם לוי, ולכן באופן שהירושה היא שש שדות ראובן מקבל שתי שדות ושמעון מקבל שלש שדות ולוי מקבל שדה אחת.

- לאחר מות לוי (באופן שאין ללוי בנים) - ראובן יורש את לוי ושמעון אינו יורש^כ.
- באופן שראובן אומר שלוי הוא שמעון ושמעון אומר שאינו יודע האם לוי הוא אה:
- בחיי לוי - ראובן מקבל שליש מהירושה ושמעון מקבל חצי מהירושה ולוי מקבל שישית מהירושה^כ.
- לאחר מות לוי:

- נכסים שלוי ירש - ראובן יורש ושמעון אינו יורש^כ.
- נכסים שלוי קנה או קיבל - ראובן ושמעון יורשים^כ.
- דיני שבח של הנכסים שלוי ירש:

- באופן שהשבח הגיע על ידי טירחה של לוי - ראובן ושמעון יורשים משום שנחשב נכס חדש שלוי קנה או קיבל.
- באופן שהשבח הגיע מאליו:

- באופן שלא השתנה שם הנכס שלוי ירש (כגון דיקלא ואלים ארעא ומסקא שירטון) - ספק האם ראובן ושמעון יורשים.

- באופן שהשתנה שם הנכס שלוי ירש - ראובן ושמעון יורשים משום שנחשב נכס חדש שלוי קנה או קיבל.

◆ דיני שכיב מרע:

- באופן שאמר 'תנו מנה לפלוני' - דבריו קיימים משום ש'דברי שכיב ככתובים וכמסורים דמי'.
- באופן שאמר 'כתבו ותנו מנה לפלוני':
- באופן שכתב בשטר לשון 'פוי כוח' ('וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא') - דבריו קיימים משום שהתכוון להקנות מיד ויכתבו את השטר ליפות את כוחו.
- באופן שלא כתב בשטר לשון 'פוי כוח' - אין דבריו קיימים משום שיתכן שהתכוון שיקנה רק בזמן שיגיע השטר לידו והשטר הגיע לידו לאחר מיתה.
- באופן שכתב שטר ובו כתוב תנו מנה לראובן:
- באופן שהשטר נשאר ביד השכיב מרע - אין דבריו קיימים משום שיתכן שהתכוון שיקנה רק בזמן שיגיע השטר לידו והשטר הגיע לידו לאחר מיתה.
- באופן שהשכיב מרע לקח את השטר ונתן אותו לראובן ואמר 'נכסים הכתובים בשטר אני מקנה לך בקבלת השטר' - ראובן קונה את הנכסים משום ש'דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי'.
- באופן שהשכיב מרע לקח את השטר ונתן אותו לשמעון ואמר 'נכסים הכתובים בשטר אני מקנה לך בקבלת השטר' - שמעון קונה את הנכסים משום ש'דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי'.

דף קלו

◆ האם קנין פירות כקנין הגוף:

- לריש לקיש - קנין פירות לאו כקנין דמי.
- לרבי יוחנן:
- לרבי - קנין פירות לאו כקנין הגוף.
- לרבי שמעון בן גמליאל - קנין פירות כקנין הגוף.

✻ הערות ✻

- כב הגמ' מבארת שהסיבה שראובן יורש את לוי ושמעון אינו יורש משום ששמעון הודה שלוי אינו אח ולכן אינו מקבל חלק מהירושה.
- כג הגמ' דנה מדוע שמעון לא צריך לתת שישית מהירושה ללוי מדין ברי ושמא כיון שראובן טוען בברי שהוא אח ושמעון טוען שאינו יודע ורוא אומר שבדין זה מבואר ש'ברי ושמא לאו ברי עדיף' אמנם אביי סובר שבאופן זה לכו"ע ברי ושמא לאו ברי עדיף כיון שראובן אינו התובע אלא אדם אחר והנידון של ברי ושמא נאמר באופן שהתובע טוען בברי.
- כד הרשב"ם מבאר שהטעם שבאופן שלוי ראובן יורש את נכסיו ושמעון אינו יורש, משום שראובן אומר לשמעון שלפי הצד שלוי הוא אח שלך נמצא שהחזקת בחצי מחלקו של לוי שלא כדן ולאחר מות לוי תקח את חלק זה בתור ירושה מלוי.
- כה הרשב"ם מבאר שלמרות ששמעון טען שאינו יודע האם לוי הוא אח מ"מ שמעון מקבל חלק מהירושה כמו ראובן משום שראובן הודה שלוי הוא אח ולכן צריך להביא לשמעון חצי מהירושה.

◆ דיני בריא שכתב את נכסיו לבנו לאחר מותו:

- האם הקנין חל:
 - באופן שכתב בשטר 'מהיום ולאחר מיתה' - הקנין חל¹³.
 - באופן שכתב בשטר 'לאחר מיתה':
 - לרבי יהודה:
 - בשטר קנין (שכתוב בשטר 'שדי נתונה לך' ומסר את השטר למקבל) - הקנין לא חל משום ש'אין קנין לאחר מיתה'.
 - בשטר ראייה (שכתוב בשטר שהעדים עשו קנין עבור הקונה):
 - לרב נחמן - הקנין חל.
 - לרב פפי:
 - באופן שכתוב בשטר לשון ציווי הבעלים לעשות קנין ואח"כ לשון שהעדים עשו קנין - הקנין חל.
 - באופן שכתוב בשטר לשון שהעדים עשו קנין ואח"כ לשון ציווי הבעלים לעשות קנין - הקנין לא חל משום ש'אין קנין לאחר מיתה'¹⁴.
 - לרבי יוסי - הקנין חל משום ש'זמנו של שטר מוכיח עליו'.
- דיני הקנין באופן שהקנין חל:
 - באופן שהאב והבן לא מכרו את הקרקע - הגוף שייך לבן, והפירות עד מיתת האב שייכים לאב, והפירות לאחר מיתת האב שייכים לבן.
 - באופן שהאב מכר - הגוף שייך לבן, והפירות עד מיתת האב שייכים ללוקח, והפירות לאחר מיתת האב שייכים לבן¹⁵.
 - באופן שהבן מכר:
 - באופן שהאב מת לפני הבן - הגוף שייך ללוקח, והפירות בחיי האב שייכים לאב, והפירות לאחר מיתת האב שייכים ללוקח.
 - באופן שהבן מת לפני האב:
 - לפי הצד ש'קנין פירות כקנין הגוף' - לרשב"ם הקרקע שייכת ליורשי האב, לתוס' הקרקע שייכת ליורשי הבן¹⁶.
 - לריש לקיש - גוף הקרקע שייך ללוקח והפירות בחיי האב שייכים לאב ולאחר מות האב שייכים ללוקח משום ש'קנין פירות לאו כקנין הגוף'.

◆ חיוב ביכורים באופן שיש 'קנין פירות':

- לפי הצד ש'קנין פירות כקנין הגוף' - מביא וקורא.
- לפי הצד ש'קנין פירות לאו כקנין הגוף' - מביא ואינו קורא¹⁷.

☞ הערות ☞

- כו הגמ' מבארת שבאופן שכתב בשטר לשון 'מהיום' ולאחר מכן כתב לשון 'לאחר מיתה' ושתי הלשונות סותרים זה את זה מבארים שכוונתו שהגוף יקנה מיד והפירות יקנו לאחר מיתה. הרשב"ם [קלה ב] כותב שבמתנת בריא הנותן לא יכול לחזור בו, ותוס' מבארים שדין זה נאמר בסתמא משום שמבארים את כוונת הלשון 'מהיום ולאחר מיתה' שיקנה את הגוף מהיום ואת הפירות לאחר מיתה, אבל באופן שפירש מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה יכול לחזור בו.
- כז הרשב"ם מבאר שבאופן שכתוב בשטר לשון ציווי הבעלים לעשות קנין ואח"כ לשון שהעדים עשו קנין יש בכך יתור לשון ולכן מבארים שכוונתו 'מהיום ולאחר מיתה', אבל באופן שכתוב בשטר לשון שהעדים עשו קנין ואח"כ לשון ציווי הבעלים לעשות קנין אין בכך יתור לשון משום שכוונת השטר שהעדים עשו קנין מחמת שהבעלים ציווה אותם לעשות קנין ולכן מבארים שכוונתו שהקנין יחול לאחר מיתה.
- כח הרשב"ם מוסיף שבאופן שהבן מת ואח"כ האב מת, הגוף והפירות שייכים ליורשי הבן (בין באופן שהאב לא מכר את הקרקע ובין באופן שהאב מכר את הקרקע) משום שהבן מוריש את הקנין שיש לו בקרקע ליורשיו.
- כט הרשב"ם מבאר שרבי יוחנן סובר שכיון שקנין הפירות של האב נחשב כקנין הגוף המכירה של הבן חלה רק באופן שהבן זכה בנכסים אבל באופן שהבן בן מת לפני האב ולא זכה בנכסים המכירה לא חלה, והרשב"ם מבאר שבאופן זה הקרקע שייכת ליורשי האב משום שהבן סילק את עצמו משעת המכירה, אמנם התוס' סוברים שהקרקע שייכת ליורשי הבן.
- ל רשב"ם מבאר שמדאורייתא מביא ואינו קורא משום שלענין חיוב ההבאה כתוב 'אדמתך' ובאופן שיש לו קנין נחשב 'אדמתך', ולענין חיוב קריאה כתוב 'האדמה אשר נתת לי' ובאופן שאין לו קנין הגוף לא נחשב 'האדמה אשר נתת לי', אמנם תוס' סוברים שמדאורייתא אינו מביא וקורא משום שלא נחשבת 'אדמתך' ולא נחשב 'האדמה אשר נתת לי' אלא שמדרבנן צריך להביא ורבנן לא חייבו לקרוא משום ש'מחזי כשיקרא' או משום שלא יבואו לפטור את הביכורים מתרומות ומעשרות.

דף קלז

◆ דיני קנין 'אחריך':

- אדם שאמר 'נכסי לראובן ואחריו לשמעון' באופן שראובן מכר את הנכסים:
 - בחיי ראובן - הפירות של הנכסים שייכים ללוקח.
 - לאחר מות ראובן:
 - לרבי - הנכסים שייכים לשמעון.
 - לרבי שמעון בן גמליאל - הנכסים שייכים ללוקח^א.
- אדם שאמר 'נכסי לראובן ואחריו לשמעון' באופן שראובן נתן את הנכסים 'מהיום ולאחר מיתה' או במתנת שכיב מרע - הנכסים שייכים לשמעון^ב.
- אדם שאמר 'נכסי לראובן ואחריו לעצמי' באופן שראובן מכר את הנכסים:
 - לרב ביבי בר אביי - הנכסים שייכים ללוקח.
 - לרב הונא בריה דרב יהושע - הנכסים שייכים לנותן^ג.
- אדם שאמר 'נכסי לראובן ואחריו לשמעון ואחריו ללוי' באופן שמת שמעון ואח"כ מת ראובן:
 - לברייתא הראשונה - הנכסים שייכים ליורשי ראובן.
 - לברייתא השנייה - הנכסים שייכים לנותן^ד.
- אדם שנתן אתרוג לחבירו ואמר לו 'נכסי לך ואחריו לפלוני':
 - לרב נחמן בר רב חסדא:
 - לרבי - לא יצא.
 - לרבי שמעון בן גמליאל - יצא.

✎ הערות ✎

לא הרשב"ם מבאר שרבי יוחנן סובר שבין לרבי ובין לרבי שמעון בן גמליאל גדר הקנין של 'אחריך' הוא שלראשון יש פירות ולשני יש גוף, והטעם של רבי שהנכסים שייכים לשמעון משום ש'קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי' ולכן המכירה של ראובן חלה עד מיתתו ולאחר מיתתו הנכסים שייכים לשמעון, והטעם של רבי שמעון בן גמליאל שהנכסים שייכים ללוקח משום שסובר ש'קנין פירות קנין הגוף דמי' והמכירה של שמעון חלה לגמרי. אמנם ריש לקיש סובר שלכו"ע קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ונחלקו רבי ורבי שמעון בן גמליאל בגדר הקנין של אחריך שלרבי גדר הקנין הוא שלראשון יש פירות ולשני יש גוף וכפי שהתבאר ולרבי שמעון בן גמליאל גדר הקנין שלראשון יש גוף ופירות לזמן ולשני יש גוף ופירות לזמן ולכן המכירה של השני חלה והנכסים שייכים ללוקח.

תוס' חולקים על דברי הרשב"ם וסוברים שלפי הצד שגדר הקנין של 'אחריך' הוא שלראשון יש פירות ולשני יש גוף בין לפי הצד ש'קנין פירות קנין הגוף' ובין לפי הצד ש'קנין פירות לאו כקנין הגוף' הנכסים שייכים לשמעון משום שראובן יכול למכור רק את הפירות ולא את הגוף, ולפי"ז תוס' מבארים שבין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש ביאור המחלוקת של רבי ורבי שמעון בן גמליאל הוא בגדר הקנין של 'אחריך' לרבי גדר הקנין שלראשון יש פירות ולשני יש גוף ולכן הנכסים שייכים לשמעון ולרבי שמעון בן גמליאל גדר הקנין שלראשון יש גוף ופירות לזמן ולשני יש גוף ופירות לזמן ולכן הנכסים שייכים ללוקח.

בדברי הברייתא מבואר שלמרות שלפי רבי שמעון בן גמליאל באופן שהראשון מכר הנכסים שייכים לשני מ"מ לכתחילה אסור לראובן למכור אלא צריך לקיים את דעת הנותן שלאחר מות ראובן הנכסים יהיו שייכים לשמעון.

הגמ' מוסיפה שלפי רבי שמעון בן גמליאל באופן שראובן קיבל במתנה עבדים והוציאם לחרות העבדים משוחררים ולא אומרים שהמקבל לא נתן לו את העבדים על דעת לעשות בהם איסור ולשחררם, וכן לפי רבי שמעון בן גמליאל באופן שראובן קיבל במתנה תכריכין ושמום על המת התכריכין נאסרים בהנאה ולא אומרים שהמקבל לא נתן לו את התכריכין על מנת לאוסרם בהנאה.

לב הגמ' מבארת שהטעם שהנכסים שייכים לשמעון משום שהמתנה של 'מהיום ולאחר מיתה' או מתנת שכיב מרע קונים 'לאחר גמור מיתה' אבל המתנה של ה'אחריך' קונה 'עם גמור מיתה' ונמצא ששמעון קנה את הנכסים לפני הלוקח, והרשב"ם מבאר שהסיבה שמתנה של 'מהיום ולאחר מיתה' או מתנת שכיב מרע קונים 'לאחר גמור מיתה' משום שכל אדם שנותן מתנה לא רוצה שהנכסים יצאו מרשותו עד גמור מיתתו, אבל 'אחריך' קונה 'עם גמור מיתה' משום שהבעלים רוצה שבזמן שאין לראשון שימוש בנכסים יקנה השני ובשעת גמור מיתה אין לראשון שימוש בנכסים.

לג הרשב"ם מבאר שרב ביבי בר אביי סובר שבאופן שאמר 'נכסי לראובן ואחריו לעצמי' כוונת הנותן לעשות נחת רוח למקבל ולכן המקבל יכול למכור את הנכסים לאחר בין לרבי ובין לרבי שמעון בן גמליאל, אמנם רב הונא בריה דרב יהושע סובר שבאופן שאמר 'נכסי לראובן ואחריו לעצמי' כוונתו לשייר לעצמו את הקרקע לאחר מיתה ולכן המקבל לא יכול למכור את הנכסים לאחר בין לרבי ובין לרבי שמעון בן גמליאל.

לד הרשב"ם מבאר שבאופן שהבעלים הקנה את הנכסים לראובן ואחריו לשמעון ואחריו ללוי הקנין של לוי תלוי בקנין של שמעון וכיון ששמעון מת ואינו זוכה בנכסים גם לוי אינו זוכה בנכסים, והברייתא השנייה סוברת שגדר הקנין של אחריך שיש לראשון קנין פירות ולשני קנין הגוף וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולכן לאחר מיתת ראובן הנכסים חוזרים ליורשי הבעלים, ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בביאור דברי הברייתא הראשונה לרבי יוחנן סוברת ש'קנין פירות קנין הגוף דמי' וכיון שהבעלים סילק את עצמו ולראובן יש קנין פירות שהוא קנין הגוף הנכסים שייכים ליורשי ראובן, ולריש לקיש סוברת שגדר הקנין של אחריך שיש למקבל גוף ופירות לזמן ולכן באופן שמת ראובן ושמעון ולוי אינם זוכים בנכסים, הנכסים נשארים של ראובן ועוברים ליורשי.

○ לרב נחמן בר יצחק - יצא"ה.

◆ דיני אתרוג:

- אתרוג של שותפים - לא יוצאים בו ידי חובה דכתיב 'לכם' שיהיה כל האתרוג שלו.
- אתרוג הקהל - יוצאים בו ידי חובה משום שדעת כל הקהל להקנות לכל אחד את האתרוג בזמן שיוצא בו.
- אתרוג של יורשים לפני שחילקו את הירושה:
 - באופן שהאחים מקפידים אם יאכל את האתרוג - לא יוצא בו ידי חובה משום שנחשב אתרוג של שותפים.
 - באופן שהאחים אינם מקפידים אם יאכל את האתרוג - יוצא בו ידי חובה משום שיכול לחלק את הירושה ונחשב בעלים גמור על האתרוג.
- הנותן לחבירו אתרוג במתנה על מנת להחזיר:
 - באופן שהמקבל החזיר את האתרוג לנותן - יצא ידי חובה.
 - באופן שהמקבל לא החזיר את האתרוג לנותן אלא מכרו או אכלו:
 - לרבי מאיר:
 - לרבא - לא יצא ידי חובה.
 - לרב אדא בר אבהו - יצא ידי חובה.
 - לרבנן - לא יצא ידי חובה"ל.
- הנותן לחבירו חפץ במתנה על מנת להחזיר והמקבל הקדיש את החפץ והחזירו:
 - באופן שלשון התנאי היה 'על מנת שתחזירהו' - באופן שמחזיר חפץ של הקדש נחשב חזרה ולכן ההקדש חל והמתנה חלה.
 - באופן שלשון התנאי היה 'על מנת שתחזירהו לי' - באופן שמחזיר חפץ של הקדש לא נחשב חזרה ולכן ההקדש לא חל.

✽ הערות ✽

לה הרשב"ם מבאר שרב נחמן בר רב חסדא סובר שלפי רבי שמעון בן גמליאל יצא ידי חובה משום שיכול למכור את האתרוג או לאוכלו ולכן נחשב 'לכם' אבל לפי רבי שלא יכול למכור או לאכול לא יצא ידי חובה משום שלא נחשב 'לכם', אמנם רב נחמן בר יצחק סובר שלכו"ע יצא ידי חובה משום שגם לפי רבי בזמן שהראשון בעלים אין לראשון חלק בו ונחשב 'לכם'.

לו תוס' מבארים שלפי דעת רבנן התנאי חל משום שלפי רבנן אין דין שהתנאי אינו חל באופן שנחשב 'תנאי ומעשה בדבר אחד' אבל לפי רבי מאיר לדעת רב אדא בר אבהו התנאי אינו חל משום שיש חסרון של תנאי ומעשה בדבר אחד, ולדעת רבא לתירוץ הראשון התנאי חל משום שסובר שגם לדעת רבי מאיר אין חסרון של תנאי ומעשה בדבר אחד, ולתירוץ השני משום שהחסרון של תנאי ומעשה בדבר אחד נאמר רק לפי הצד ש'כל האומר על מנת כאומר מעכשיו' אבל לפי הצד שכל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו אין חסרון.

הרשב"ם כותב שבאופן שהמקבל לא החזיר את האתרוג לא חלה המתנה ולמרות שהנותן אמר 'על מנת שתחזירהו לי' ולא אמר 'תנאי כפול' מ"מ הולכים אחר האומדנא והתנאי חל.